

Å lese og forstå Det gamle testamentet¹

1.A Å lese GT helbibelsk

- Den store fortellingsbuen fra skapelse til forløsning
- GT ikke punktum, men kolon.
- GT åpner seg mot oppfyllelsen

1.B Å lese GT helbibelsk

Frelsehandlinger

- Handlinger Gud gjør i historien til frelse for mennesker (og kosmos)
- Går fra Abraham til Jesu gjenkomst

1.C Å lese GT helbibelsk

Forberedende og fullførende frelseshistorie

-Offerinstitusjonen

- Festene

1.D Å lese GT helbibelsk

- Guds gradvise åpenbaring av seg selv
- Det nye overgår det gamle

Matt 12:39-40; Luk 11:30-32; Rom 5:17

Patriarkene → Moses → Profetene → Jesus

2.A GT's etiske veiledning

- Morallover – forh. m. msk. og Gud og msk. imellom
- Sivilrettslige lover - hvordan Israel skulle være som Guds utvalgte folk
- Seremoniallover - gudsyndelsen

¹ -fra en PP-pres. i Lillesand Frikirke v. H. Fjeldstad/biskop em. Olav Skjevesland

2.B GT's etiske veiledning

- Hva er bindende for oss i dag?
- Jesus og apostlene henviste til flere av budene og bekreftet dem, men når det gjelder "case laws" er situasjonen annerledes. De er ikke direkte anvendbare for oss i dag.

2.C GT's etiske veiledning

Loven inneholder bare en skygge

av alt det gode som skulle komme,

Ikke det sanne bildet av tingene. (Hebr 10v1a: Loven inneholder bare en skygge av alt det gode som skulle komme, ikke det sanne bildet av tingene. .)

3.A GT som litteratur

Hvordan GT er blitt til

- Spenn på over 1000 år
- Nomadekultur
- Bykultur i Jerusalem og Babylon
- Etablert bondesamfunn mm

3.B GT som litteratur

Forskjellige genre

Forenklet sagt: tre typer tekst i GT

- Poetisk
- Metaforisk
- Beskrivende

Northrop Frye: Den store kode (dansk utgave)

3.C GT som litteratur

Å tolke Bibelen bokstavelig

- *Antropomorfismer*
- *Hyperboler*
- *Metaforer*
- *Personifikasjon av begreper*

3.D GT som litteratur

- Apokalyptikk
- Innflytelse fra omliggende kulturer

- Gilgamesh-eposet, «lånestoff» - satt inn i ny kontekst
- Lineært, ikke syklisk historiesyn

Skapelsesberetningen i 1 Mos. 1

- Beretning
- Knapp fortellingsform
- Ofte konsentrert om utsagn fra personer i teksten
- Eksempel 1 Mos 1:1-2,4a

Skapelsesberetningen i 1 Mos. 1

Kunnskap om litterær form - forståelse

- | | | |
|------------|--|----------|
| • 1.s-dag |  | 4. s-dag |
| • 2. s-dag | | 5. s-dag |
| • 3. s-dag | | 6. s-dag |

Skapelsesberetningen 1:1- 2:4a

- 1:3-5 1. skapelsesdag -lyset
- 1:6-8 2. skapelsesdag - himmelhvelv.
- 1:9-13 3. skapelsesdag - vann skilles fra land, planteriket
- 1:14-19 4. skapelsesdag - himmellegemene
- 1:20-23 5. skapelsesdag - fugler og fisker
- 1:24-31 6. skapelsesdag - landdyr, mennesker

4.A GT som typologi

'Et bilde på den tid som nå er'

(Heb 9,9)

- Adam er her motstykke (*typos*) til HAN som 'skulle komme' (Rom 5,14)
- 'Dette (ørkenhendelsene) skjedde som eksempel (*typos*) for oss' (1 Kor 10,1-11)

4.B GT som typologi

- *Redningen fra Egypt → Frelse fra syndtrellidom*
- *Gjennom Rødehavet → Dåpen*
- *Manna i ørkenen → Jesu forsoning (Joh 6,35ff)*
- *Kobberslangen → Jesu kors (Joh 3,14ff)*
- 4.C GT som typologi
- *Ofringene → Jesu død (Heb 9-10)*
- *Storflommen → Dommens dag (Mt 24,37ff)*
- *Noah-redningen → Dåpen (1 Pet 3,20)*
- *Abraham → Rettferdighet ved tro (Rom 4, Gal 3)*

PAUSE?

5. Historisitet

"den bibelske fortelling er så kraftfull nettopp fordi den har feste i historien, finner sted midt i den menneskelige historie og har med Guds håndgripelige gjerninger å gjøre." Van Engen 1996- 1, s. 52

6.A Profeti –oppfyllelse

- *' slik oppfylte Gud det han hadde latt alle profetene forkynne på forhånd, at hans Messias skulle lide ... tiden kommer da alt det blir gjenopprettet som Gud har talt om fra eldgamle dager ved sine hellige profeters munn.'* (Apg 3,19ff)

6.B Profeti - oppfyllelse

" For Ånden vitnet om Kristi lidelser og den herlighet som siden skulle komme. Det ble åpenbart for dem at det ikke var seg selv, men dere de tjente med sitt budskap."

1. Pet 1:10-12

6.C Profeti - oppfyllelse

'Jeg er den første, og jeg er den siste, foruten meg er det ingen Gud.

Hvem er som jeg? La ham melde seg og fortelle, ja, legge fram for meg det som har hendt helt fra jeg skapte det første folk. Og la ham si dem det som siden skal hende.

Er det noen Gud ved siden av meg?'

(Jes 44,7f)

7.A Intensjon og funksjon

Hva er Bibelens intensjon?

Å fortelle om Gud og mennesker og deres relasjon til hverandre

7.B Intensjon og funksjon

Bibelen taler til meg

- om Gud
- om meg selv
- Om mitt forhold til Gud
- om vårt forhold til hverandre
- Men hva den sier må leses ut av *dens egne uttrykksformer*,
 - som må tolkes

7.C Intensjon og funksjon

Men Skriften sier ikke dette bare for hans (*Abrahams*) skyld, det gjelder også oss:

Vi skal bli regnet som rettferdige når vi tror på ham som reiste Jesus, vår Herre, opp fra de døde,-

Rom 4:23-24

7.D Intensjon og funksjon

”Og alt som før er skrevet, er skrevet for at vi skal lære av det: Vi skal ha håp gjennom den tålmodighet og trøst som skriftene gir.” Rom 15:4

”Disse hendelsene er advarende eksempler for oss. De skal lære oss ikke å ha lyst til det onde, slik de hadde.” 1 Kor 10:6

7.E Intensjon og funksjon

”Det som hendte med dem, skulle være til advarsel.

Det ble skrevet til rettledning for oss,- 1 Kor.10:11

”Er ikke dette sagt fullt og helt med tanke på oss?

Jo, dette er skrevet for vår skyld.

1 Kor 9:9-10

7.F Intensjon og funksjon

”Helt fra du var et lite barn, har du kjent de hellige skriftene, de som kan gi deg visdom til frelse ved troen på Kristus Jesus. Hver bok i Skriften er innblåst av Gud

og nyttig til opplæring, tilrettevisning,
veiledning og oppdragelse i rettferd,
så det mennesket som tilhører Gud,
kan være fullt utrustet til all god gjerning.”

1 Tim 3:15-16

7.G Intensjon og funksjon

”Derfor står også profetordet så mye fastere for oss. Dette ordet gjør dere rett i å holde fast på. Det er en lampe som lyser på et mørkt sted til dagen gryr og morgen-stjernen stiger opp i deres hjerter.”

2. Pet 1:19

8.A Sammenheng

(Ca. 7 min?)

- *' Kristus ble en tjener for de omskårne for å vise at Gud taler sant og for å stadfeste løftene til fedrene' (Rom 15,8)*
- *' Nå har jeg sagt dere dette før det skjer, for at dere skal tro når det skjer.' (Joh 14,29)*

8.B Sammenheng

' I dag er dette skriftordet blitt oppfylt mens dere hørte på.'
(Luk 4,21)

- *' det som Gud på forhånd har gitt løfte om gjennom sine profeter i hellige skrifter' (Rom 1,2)*

8.C Sammenheng

«Denne frelsen var det profetene søkte etter og ville utforske da de profeterte om den nåden dere skulle få. De prøvde å finne ut hvilken tid Kristi Ånd, som var i dem, pekte fram mot, og hvordan den tiden ville bli.» 1. Pet 1,10

9.A Oppsummering

Hva hadde manglet om vi ikke hadde GT?

GT lar oss forstå sider ved Gud
som NT ikke gir oss hele klangbilde av,
f. eks. Guds hellighet og styring av historien

GT har et budskap som NT ikke gir.

NT forutsetter imidlertid GT's budskap

9.B Oppsummering

Dette er vanskelig fordi Bibelen er blitt til:

- i en annen *tid* enn vår
- i en annen *kultur* enn vår

- skrevet på andre *språk* enn våre
- på basis av en andre forståelseshorisonter enn vår

9.C Oppsummering

- NT har gitt oss nøkkelen til å forstå GT
- «Gjennom profetiske skrifter og etter den evige Guds befaling er dette mysteriet blitt kunngjort for alle folkeslag for å lede dem til lydig tro.» Rom 16,26

9.D Oppsummering

GT handler om Jesus

- *Og han begynte å utlegge for dem det som står om ham i alle skriftene, helt fra Moses av og hos alle profetene.’ (Luk 24,27)*
- *’ Det var dette jeg talte om da jeg ennå var sammen med dere og sa at alt måtte oppfylles som står skrevet om meg i Moseloven, hos profetene og i Salmene.’ (Luk 24,44)*

9.E Oppsummering

GT handler om Jesus

’ For jeg sier dere at det må oppfylles på meg, det ordet som står skrevet: Han ble regnet blant lovbrytere. For det som er bestemt om meg, skal nå fullføres.» (Luk 22,37)

9.F Oppsummering

GT handler om Jesus

’ Dere gransker skriftene, for dere mener at dere har evig liv i dem – men det er de som vitner om meg! (Joh 5,39)

’ Se, her kommer jeg for å gjøre din vilje, Gud. I bokrullen er det skrevet om meg.’ (Hebr 10,7)

9.G Oppsummering

GT handler om Jesus

- Det er en strukturellighet mellom Guds handlemåte med Israel og med Jesus
- Både *lov* og *evangelium* er oppfylt i Jesus.
- GT’s bruk av JHVH-ord og JHVH-navnet overføres på Jesus (Joh 8,24.27 jfr Jes 48,12 og Åp 2,8)

9.H Oppsummering

Jesus/apostlenes forhold til GT

’ Tro ikke at jeg er kommet for å oppheve loven eller profetene! Jeg er ikke kommet for å oppheve, men for å oppfylle.’ (Matt 5,17)

'.. Skriften kan ikke settes ut av kraft.'

(Joh 10,35)

9.I Oppsummering

Jesus/apostlenes forhold til GT

Paulus: ' For jeg tror alt som er skrevet i loven og profetene,' (Apg 24,14)

I alt 84 GT sitater hos Paulus

Peter: gjennom Ånden vitnet GT om Kristi lidelser og den herlighet som siden skulle komme. 1. Pet 1,10-12.

- GT er Jesus og apostlenes Bibel
- - og de forplikter OSS på GT!

10.A Konklusjon:

- Augustin:
*'Hele NT er skjult i GT,
hele GT er avdekket i NT'*
- NT fremstiller det nye v.h.a det gamle
- NT er en fortolkning av GT i lys av Jesus

10. B Konklusjon:

- GT og NT legitimerer hverandre
- Begge testamentene har sin spesielle egenverdi og sitt særpreg

10.C Konklusjon:

Det GUD vil ha sagt oss
får Han sagt ved to testamenter
som ikke kan erstatte hverandre,
men som utgjør en enhet.